

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ
ВИРОЩУВАННЯ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ НА СІНО В УМОВАХ
ГІРСЬКО-ЛУЧНОГО ПОЯСУ КАРПАТ**

Світлана Чепур, аспірант

Закарпатського інституту агропромислового виробництва

Андрій Дзюбайло, доктор сільськогосподарських наук, професор

*Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ОКРЕМИХ
ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ
БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ НА СІНО В УМОВАХ
ГІРСЬКО-ЛУЧНОГО ПОЯСУ КАРПАТ**

У статті викладено результати економічної оцінки підбору видів трав і їх органо-мінерального удобрення при вирощуванні багаторічних трав на сіно.

Правильно підібрані компоненти травостою і їх удобрення вважаються дійовим і економічно вигідним заходом підвищення кормової продуктивності сіяних трав і запорукою зростання кількісної і якісної віддачі тваринництва [4].

З метою розробки високорентабельних технологічних прийомів одержання найвищих показників врожайності і якості кормів в умовах гірсько-лісового поясу Карпат нами проведені спеціальні дослідження з підбору компонентів травосумішей і їх удобрення.

Методика досліджень. Дослідження продуктивності високоцінних бобових культур конюшини лучної, люцерни посівної, лядвенцю рогатого і їх сумішок з найціннішою і найпоширенішою в природі і в культурі карпатської зони тимофіївкою лучною [1, 2] залежно від органо-мінерального удобрення (варіанти удобрення – в таблиці) проводилися протягом 2002 – 2005 років на схилі західної експозиції, крутизою 8 – 10° в п'ятипільній кормовій сівозміні стаціонарного дослідів Гірсько-Карпатської дослідної станції Закарпатського інституту АПВ на дерново-буроземному, середньоглибокому, щепенуватому, пилюватому середньосушливому, слабо змитому ґрунті.

Дослідження економічної ефективності розроблених елементів технології вирощування багаторічних трав на сіно проводили за методикою ВНДІК імені В.Р.Вільямса, 1983 [3].

Результати досліджень. Характер росту і розвитку рослин одно-, двовидових травостоїв та чотирихвислої травосуміші, під яку вносили різними прийомами, видами і дозами органо-мінеральне удобрення, в умовах не схожих за кліматичними умовами років, помітно позначився на процесах формування кількісних і якісних показників ботанічного складу врожаю та його біоенергетичних й економічних показниках.

Конюшина лучна, люцерна посівна та

лядвенець рогатий на другий і третій роки життя в сіяних сінокосах, з кожним укусом послаблюють персистентність до умов навколишнього середовища і випадають зі травостою. В одновидових посівах трав другого року використання (третього року життя), залишилось 19,1 % рослин конюшини лучної, 34,5 % люцерни посівної і 26,6 % лядвенцю рогатого.

У перший рік життя, в урожаї сіна післяпокровного укусу одно- і двовидового з тимофіївкою лучною посівів, конюшина лучна займала 66,7 і 74,1%, люцерна посівна 56,5 і 51,9 %, лядвенець рогатий 34 – 35,7 %. Решту займало різнотрав'я і залишки стерні. В урожаї сіна другого року життя трав участь цих видів зросла до 96,4 – 98,8 в одновидовому посіві і 78,9 – 92 % в двовидовому посіві, а різнотрав'я було ними пригнічене. На третій рік життя, в першому укусі одновидових посівів, відсоткова доля люцерни посівної, конюшини лучної та лядвенцю рогатого в складі сіна, залишилась на рівні першого укусу другого року життя цих трав. В другому укусі їх доля в урожаї сіна зменшилась проти першого укусу відповідно на 8,2 %, 12,6 % і 17 %, та на стільки ж зросла участь різнотрав'я.

Органічні добрива як компонент дози $N_{60}P_{60}K_{60}$, сприяли тривалішому збереженню у травостої і збільшенню дольової участі в структурі врожаю бобових компонентів, хоч присутність різнотрав'я в ньому поступово наростала. В 2003 році на другому році життя трав у складі сіна варіантів з органічними компонентами удобрення було 50,7 – 62,1 % бобових, а в 2004 році на третьому році життя їх кількість зросла до 63 – 77 %. В 2005 році на четвертому році життя, в першому укусі сіна, вміст бобових компонентів згаданих варіантів знизився до 50 – 68,8 %, а в другому укусі – до 24 – 49 %.

Параметри мінливості характеру росту і розвитку рослин залежно від поєднання дії

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ
ВИРОЩУВАННЯ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ НА СІНО В УМОВАХ
ГІРСЬКО-ЛУЧНОГО ПОЯСУ КАРПАТ**

кліматичних, біологічних і експериментальних факторів впливу на них стали причиною витрат від 20,99 до 21,26 Гдж/га енергії на вирощування досліджуваних видів трав. Конюшина лучна має найнижчу енергоємність виробництва центнера сухої речовини (118,4 Мдж) і кормових одиниць (144,1 Мдж). Найнижча енергоємність центнера перетравного протеїну (1011,9 Мдж) в люцерни посівної.

Рентабельність вирощування конюшини лучної на сіно в середньому за другий і третій роки життя склала 92,1 %, а умовно чистий дохід 4303,4 грн/га. Її посів забезпечував найнижчу собівартість

люцерни посівної.

Найвищий рівень рентабельності вирощування трав на сіно (63,3 %), умовно чистий дохід (2408 грн/га), собівартість центнера сухої речовини (30,63 грн) і кормових одиниць (41,7 грн) забезпечило одноразове на три роки удобрення травостою 30-ма т/га гною в поєднанні з $N_{30}P_{105}$ мінеральних добрив, внесеними восени після збирання післяпокривного укусу. Найнижчий рівень рентабельності (27,5 %) забезпечило удобрення трав фосфорно-калійними добривами в дозі $P_{30}K_{30}$ (таб.).

Таблиця

Економічна ефективність вирощування багаторічних трав на сіно в залежності від органо-мінерального удобрення (середнє за 2003 – 2005 роки)

Економічні показники		Варіанти удобрення трав							
		1. Контроль – без добрив	2. $N_{60}P_{60}K_{60}$ – щорічно навесні	3. 30 т/га гною + $N_{30}P_{105}$ під покр. к-ру	4. 30 т/га гною восени + $N_{30}P_{105}$ навесні	5. $P_{30}K_{30}$ – щорічно навесні	6. $P_{60}K_{60}$ – щорічно навесні	7. $N_{30}P_{60}K_{60}$ – щорічно навесні	8. щорічно 10 т/га гною восени + $N_{10}P_{35}$ навесні
Продуктивність 1 га, ц	суха речовина	57,8	90,1	111,2	124,3	90,2	101,7	92,1	100,7
	кормові одиниці	43,1	66,4	82,3	92,7	68,1	75,7	63,6	75,4
	перетр. протеїн	4,05	7,53	8,20	9,06	7,65	8,88	8,69	7,22
Вартість продукції, грн		2890	4505	5560	4605	5035	5085	4605	5035
Затрати на вирощування, грн		2024	3074	3747	3807	3254	3204	3323	3680
Умовно чистий дохід, грн		866	1431	1813	2408	896	1881	1282	1355
Собівартість 1 ц, грн	суха речовина	35,02	34,12	33,70	30,63	36,08	31,50	36,08	36,54
	кормові одиниці	46,96	46,30	45,53	41,07	47,78	42,32	52,25	48,81
	перетр. протеїн	499,7	408,2	456,9	420,2	425,3	360,8	382,4	509,7
Рівень рентабельності, %		42,8	46,6	48,4	63,3	27,5	58,7	38,6	36,8

виробництва 1 ц сухої речовини і кормових одиниць. На другому місці за рівнем рентабельності (66,9 – 66,6 %), дохідністю (3120,9 – 2106,8 грн/га) і собівартістю виробництва 1 ц сухої речовини і кормових одиниць розмістились їх двовидовий посів з тимофіївкою лучною та одно- і двовидовий з тимофіївкою лучною посіви

Затрати енергії на вирощування трав з різними варіантами удобрення склали від 14,1 Гдж/га на неудобреному контролі до 27,3 Гдж/га в 4 варіанті, де травостій удобрявали 30 т/га гною в поєднанні з мінеральними добривами в вигляді аміачної селітри N_{35} і простого суперфосфату P_{105} . Найвища енергоємність центнера сухої речовини

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОБОРУ ЗМІСТУ РОБОТИ ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

(258,6 Мдж), кормових одиниць (350,9 Мдж) були у варіанті, де трави удобрювали мінеральними добривами в дозі $N_{60}P_{60}K_{60}$, а найнижча енергоємність сухої речовини і кормових одиниць – в варіантах $P_{30}K_{30}$ і $P_{60}K_{60}$.

Висновки.

1. В умовах гірсько-лісового поясу Карпат у сівозмінах з однорічним використанням травостою найрентабельніше (177 %) вирощувати конюшину лучну, використовуючи її переважно на зелений корм.

2. На сіяних луках, з ближчими до нейтральних ґрунтами й тривалішим використанням травостою, переважно для сінокісного використання, в склад травосумішок найвигідніше включати, менш облиствені ніж конюшина лучна, люцерну посівну та лядвенець рогатий і мінімізувати втрати від осипання листя під час сінозакотівлі та отримувати середньорічну

продуктивність 127 – 107 ц/га кормових одиниць, 130,8 – 114,2 Мдж/га обмінної енергії для ВРХ, 20,95 – 19,4 ц/га перетравного протеїну при рентабельності 66,4 – 50,4 %.

1. Грига В.А. Основні види кормових трав. Злакові. Луки Карпат. Ужгород: "Карпати", 1981. – С. 23 – 68.

2. Кияк Г.С. Поліпшення та використання лук та пасовищ. К., 1956

3. Методические указания по проведению полевых опытов с кормовыми культурами. Под ред. Новоселова Ю.К., Харькова Г.Д., Шеховцова Н.С. ВНИИК имени В.Р. Вильямса, М., 1983. – 197 с.

4. Олішинський С.Й., Ключева Г.М., Ющак В.С. Підвищення продуктивності кормових угідь Карпат // Проблеми гірського землеробства і тваринництва/ Ужгород: Карпати, 1973, С.49 – 55.

Олексій Торубара, кандидат педагогічних наук, доцент,

декан індустріально-педагогічного факультету
Чернігівського державного педагогічного університету
імені Т. Г. Шевченка

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОБОРУ ЗМІСТУ РОБОТИ ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

У статті аналізується структура змісту сучасної позашкільної освіти. Досліджується аспект особливостей інформаційно-діяльнісного компонента позашкільної освіти. Визначені перспективи дослідження комунікативного та рефлексивного компонентів позашкільної освіти.

Постановка проблеми. У сучасних умовах одним із завдань освіти визначений всебічний розвиток особистості дитини. У цьому аспекті проблеми важливе місце належить позашкільним закладам освіти. Оскільки для розвитку індивідуальних особливостей дитини, у кожному конкретному випадку, не потрібний увесь спектр досвіду суспільства, у ньому виділяють такі основні, необхідні елементи, засвоєння яких повинно забезпечити виконання завдань, поставлених суспільством перед позашкільною освітою. Кожному елементу соціального досвіду відповідає певний елемент змісту освіти.

Зміст позашкільної освіти – складне утворення. У дидактиці зміст освіти трактується як система, певним способом упорядкована множина компонентів, що є структурованими і функціонально пов'язаними між собою частинами цілого.

Мета статті – розглянути зміст позашкільної

освіти як систему та визначити його склад і структуру, шляхи оптимального добору основних компонентів, виявлення їх властивостей та взаємозв'язків.

Виклад основного матеріалу.

Системоутворювальну роль у змісті позашкільної освіти виконує її мета як бажане передбачення результату, що зв'язує в одне ціле складові педагогічної системи. Взаємопов'язаним з поняттям мети є поняття функції.

Мета сучасної позашкільної освіти – це формування цілісної особистості в гармонії всіх її культурних якостей. Основною функцією позашкільної освіти, її змісту є забезпечення успішної соціалізації учня. Відповідно до мети і функцій позашкільної освіти здійснюється перетворення уявлення суспільства про конкретно-історичну особистість, про керівництво її розвитком, що є необхідною ланкою при переході від проблеми особистості до проблеми структури освіти в цілому.